

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

**КРЕДИТТЕУ
ЖӨНІНДЕ
БАНКТЕРГЕ
ПІКІРТЕРІМ ЖҮРГІЗУ**

**2021 ЖЫЛҒЫ
4-тоқсан**

Кредиттеу жөнінде банктерге пікіртерім жүргізу

2021 жылғы 4-тоқсан¹

Корпоративтік секторды кредиттеу

2021 жылғы 4-тоқсанда кредиттерге сұраныс кәсіпкерлік субъектілері тарапынан айтарлықтай өсті. Мәселен, шағын бизнес тарапынан кредиттік сұраныстың өсуі жалғасты, ірі және орта сегменттерде сұраныс та оның өткен тоқсандағы төмен мәндерінен кейін қайта жанданды (1-сурет).

4-тоқсанда шағын бизнес тарапынан кредитке жүгіну саны, негізінен ірі банктердегі өсім есебінен т/т 21%-ға артып 268 мың өтінімге дейін кезекті ең жоғары деңгейге жетті. Бұл ретте келіп түскен өтінімнің орташа көлемі т/т 3 есе төмендеп, 6,7 млн теңгеге жетті. Респонденттердің пікірінше, автоматты скоринг құралдары бар онлайн кредиттердің үлесі өткен жылы шағын бизнес сегментінде айтарлықтай өсті, нәтижесінде кредиттік өнімдерге өтінімдер санын көбейтті, бірақ олардың орташа көлемін төмендетті. Сондай-ақ, жекелеген банктер есепті тоқсанда Бизнесің жол картасы-2025 мемлекеттік бағдарламасы шеңберінде қарыздарға кепілдік беруге және сыйақы мөлшерлемелерін субсидиялауға бөлінген көлемнің ұлғаюын атап өтті. Бұл ретте осы бағдарлама шеңберінде шағын кәсіпкерлік субъектілеріне берілетін қарыздар көлемі көбінесе бір қарыз алушыға шаққанда 5 млн теңгеден аспады.

Кредиттерге сұраныс көптеген банктерде орта бизнес тарапынан да өсті. Клиенттер айналым қаражатын толықтыруға қысқа мерзімді қарыздар алуға жиі жүгінді. Бұл ретте бір банктердің респонденттері мемлекеттік бағдарламалар шеңберінде қаржыландыруға арналған кредиттік өтінімдердің айтарлықтай үлесін атап өтеді, басқаларында көбінесе банктердің меншікті қаражаты есебінен скорингтік технологиясы бар жылдам кепілсіз қарыздарға өтінімдер саны өсуде. Нәтижесінде, 4-тоқсанда келіп түскен кредиттік өтінімдер саны т/т 17%-ға өсіп, 1,6 мыңға жетті, ал өтінімнің орташа мөлшері т/т 13%-ға артып, 579 млн теңгені құрады.

Ірі кәсіпкерлік субъектілері тарапынан кредиттерге сұраныс, олардың негізінен ірі банктерге жүгінуінің едәуір ұлғаюы есебінен өсті. Респонденттер, оның ішінде тауарлар бағасының өсуі және қаржыландырылатын жобалардың қымбаттауы аясында қолданыстағы кредиттік лимиттер шеңберінде қосымша қаржыландыруға ірі бизнес өтініштері санының өсуін байқады. Осылайша, 4-тоқсанның қорытындысы бойынша ірі бизнестің кредитке жүгіну саны 264-ке дейін 27%-ға артты, ал кредиттік өтінімнің орташа мөлшері т/т 10%-ға төмендеп, 6,3 млрд теңгеге жетті.

¹ 2021 жылдың 4-тоқсанындағы кредиттеу жөнінде банктерге жүргізілген пікіртерім 2022 жылдың қаңтарында өткізілді және 2022 жылдың 1-тоқсанында туындаған геосаяси күйзелістер мәселелерін қамтымайды

Банктердің есепті тоқсанда бизнесті кредиттеуге дайындығы біршама жақсарды. Шағын, орта және ірі кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттерге өтінімдері бойынша мақұлдау коэффициенттері өткен тоқсанмен салыстырғанда шамалы ұлғайып, тиісінше 39%, 63% және 64% болды. Тәуекелдерді бағалаудың скорингтік жүйесінің таралуы салдарынан шағын бизнестегі мақұлдаудың салыстырмалы төмен деңгейі сақталады. Сонымен бірге, жеке респонденттер ШОБ портфеліндегі мемлекеттік бағдарламалар шеңберінде берілген қарыздардың елеулі үлесін атап өтеді, бұл да мақұлдау коэффициенттеріне әсер етеді. Мәселен, жеңілдікті кредит беру бағдарламалары шеңберінде инвестициялық жобаларға бөлінетін көлемді банктер көбінесе толық ауқымында игермейді, ал айналым капиталын толықтыру мақсатында мемлекеттік бағдарламалардың бюджеті басым көпшілігінде тапшылыққа ұшырайды.

Банктер есепті тоқсанда бизнеске кредит беру талаптарын өзгерткен жоқ. Дегенмен, жекелеген ірі банктер, негізінен жұмыс істеп тұрған клиенттерге қатысты құрылыс саласына тәбет тәуекелінің шамалы ұлғаюы туралы хабарлайды.

Банктердің 2022 жылғы 1-тоқсанға қатысты күтулері біршама нашарлады. Респонденттердің пікірінше, 2022 жылдың қаңтарында осы кезеңдегі төтенше жағдай режимінің әсерінен бизнесті несиелеу төмендеді. 2020 жылғы 3-тоқсанынан бастап шағын бизнесті белсенді түрде кредиттеген көптеген банктер келесі тоқсанда алғаш рет өсімді күтпейді. Респонденттердің бағалауы бойынша шағын, орта және ірі бизнес тарапынан сұраныс біршама төмендейді (1-сурет). Сондай-ақ келесі тоқсанда жекелеген банктер ірі бизнес клиенттері үшін кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелерінің шамалы көтерілуін күтеді (4-сурет).

Жеке тұлғаларды кредиттеу

2021 жылғы 4-тоқсанда жеке кредит беруге сұраныс ипотекалық, кепілсіз тұтынушылық және автокредиттеу сегменттерінде өсім көрсетті (5-сурет).

БЖЗҚ тұрғын үйді сатып алу немесе жөндеу мақсатында зейнетақы жинақтарын алу бағдарламасы аясында 2022 жылы жеткіліктілік шегін арттыру мүмкіндігі туралы жаңалықтар жыл соңында ипотекаға сұранысты арттыруда негізгі рөл атқарды. Сондай-ақ, сұраныстың ұлғаюына жеке банктің неғұрлым сапалы клиенттер үшін бәсекелестік нәтижесінде пайыздық мөлшерлемелер мен бастапқы жарнаның төмендеуі әсер етті (6-сурет). Осылайша, 4-тоқсанда келіп түскен өтінімдер саны т/т 10,6%-ға өсіп, 137 мың өтінімге жетті, ал өтінімнің орташа мөлшері т/т 1,9%-ға төмендеп, 14,9 млн теңгеге жетті. Екінші жағынан, ірі банктің қарыз алушылардың кепілдік қамтамасыз етуге және төлем қабілеттілігіне қойылатын талаптар бөлігінде кредиттеу талаптарының қатаңдатылуы ағымдағы тоқсанда ипотека бойынша мақұлдау үлесінің 61%-дан 56%-ға дейін төмендеуіне әсер етті (7-сурет).

2021 жылғы 4-тоқсанда тұтынушылық кредиттеуге сұраныс негізінен ірі банктерде кепілсіз қарыздар есебінен өсті. Ірі банктердің маркетингтік акциялар және жарнамалық науқандар жүргізуі, клиенттердің тұтынушылық шығыстарының ұлғаюы және жекелеген банкте кредиттеу мерзімдерінің өзгеруі, сондай-ақ басқа ірі банктердің пайыздық мөлшерлемелерінің төмендеуі кепілсіз тұтынушылық кредиттеудегі сұраныстың өсуіне әсер етті. Олар бойынша келіп түскен өтінімдер саны т/т 30,5%-ға өсіп, 11,6 млн-ға дейін жетті, ал өтінімнің орташа көлемі т/т 4,0%-ға өсіп, 649 мың теңгені құрады. Тұтастай алғанда, тұтынушылық қарыздарды кредиттеу жағдайында кредиттік лимиттің ұлғаюы бөлігінде жеңілдіктер және клиенттің кредиттік қабілеттілігіне қойылатын талаптардың төмендеуі байқалады. Сонымен қатар, кепілдік тұтынушылық кредиттеудегі қарыздардың мүлікпен қамтамасыз етілуі бойынша шарттардың жұмсаруына қарамастан, осы сегменттегі сұраныс өткен тоқсанның деңгейінде сақталды (8-сурет). Олар бойынша келіп түскен өтінімдер саны 11,3 мың өтінімге дейін т/т 2,2%-ға ұлғайды, ал өтінімнің орташа көлемі 28,7%-ға ұлғайып, 9,3 млн теңгені құрады.

4-тоқсанда автокредиттеуге сұраныстың шамалы ұлғаюы негізінен ірі банктердің пайыздық мөлшерлемелерінің төмендеуіне байланысты болды (9-сурет). Ағымдағы тоқсанда келіп түскен өтінімдер саны 519 мың өтінімге дейін 9,7%-ға артып, 519 мың өтінімді құрады, ал өтінімнің орташа көлемі 12,0%-ға артып, 3,4 млн теңгені құрады. Автокөліктерді жасау кезінде пайдаланылатын чиптердің болмауына байланысты автокөліктердің тапшылығы нарықта әлі де сақталып отырғанын айта кету керек, осыған байланысты банктер кредиттік қызметті іске асыра алмай отыр.

2022 жылғы 1-тоқсанда банктер кепілсіз тұтынушылық және автокредиттеуде айтарлықтай төмендеуді, сондай-ақ ипотекалық, кепілді тұтынушылық және автокредиттеу сегменттерінде кредиттеу талаптарының қатандауын күтеді.

Зерттеу бойынша жалпы ақпарат

Кредиттеу жөніндегі пікіртерімді банктерге Ұлттық Банк кредиттік ресурстарға сұраныс пен ұсыныстарға өзгерістерді бағалау мақсатында тоқсан сайынғы негізде жүргізеді. Пікіртерім банктің жалпы кредиттік саясатын қалыптастыруға және тәуекелдерді басқаруға жауапты банктің басшыларына жіберілді. Зерттеу барысында жекелеген банктердің өкілдерімен сауалнама және кейіннен сұхбат алу арқылы барлық банктерге пікіртерім жүргізіледі.

Көптеген сұрақтарға жауаптардың нұсқалары төменде келтірілгендердің біреуін таңдауды пайымдайды:

-1 = айтарлықтай азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

-0,5 = шамалы азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

0 = бұрынғы деңгейде қалады (қалды)

0,5 = шамалы ұлғаяды (ұлғайды)/жеңілдейді (жеңілдеді)

1 = айтарлықтай ұлғаяды (ұлғайды)/жеңілдейді (жеңілдеді)

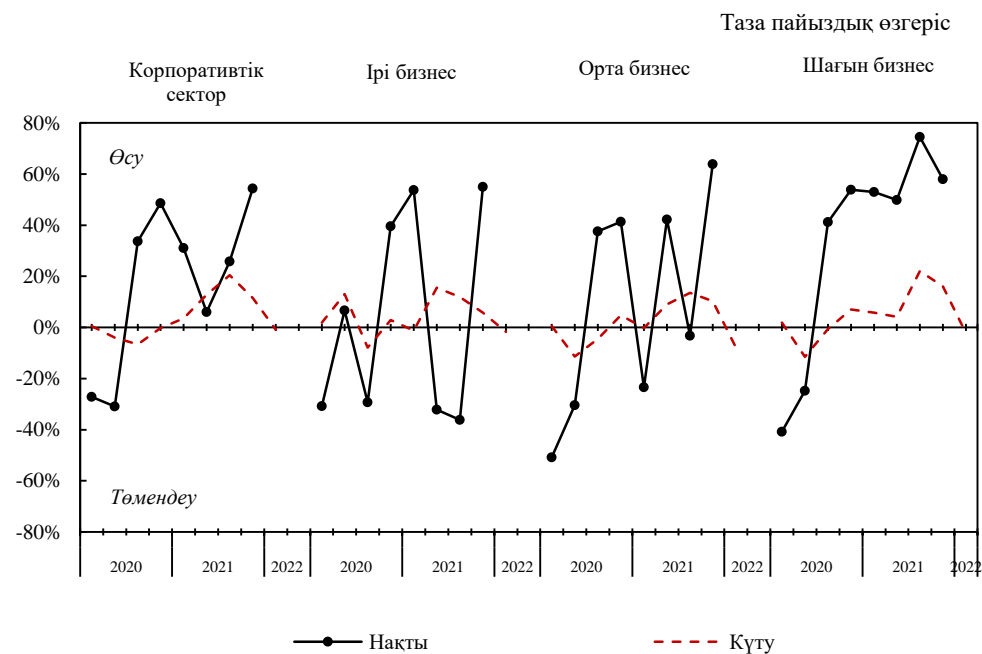
2018 жылғы 1-тоқсанға дейін зерттеу нәтижелері таза пайыздық өзгерісті (ТПӨ) – өлшемдердің ұлғайғанын (жеңілдегенін) белгілеген респонденттер үлесі мен оның азайғанын (қатаңдағанын) белгілеген респонденттердің үлесі арасындағы айырманы есептеу арқылы қарапайым орташа ретінде жинақталды.

2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап зерттеу нәтижелері кредиттеу нарығының тиісті сегментіндегі банктердің үлесін ескере отырып ТПӨ-ге жинақталады. Аталған индикатордың мәні егер банктер «айтарлықтай азайды/қатаңдады» жауабын таңдаса -100%-дан бастап, егер банктер «шамалы айтарлықтай ұлғайды/жеңілдеді» жауабын таңдаса 100%-ға дейін құбылуы мүмкін.

Аталған ТПӨ индикаторының оң мәні өлшемдердің өсу (жеңілдеу) қарқыны туралы, теріс мәні – төмендегені (қатаңдағаны) туралы куәландырады. Бұл ретте, таза пайыздық өзгерістің мәні өлшемдегі өзгерістің шамасын көрсетпейді, тек өзгерістің өзін ғана көрсетеді.

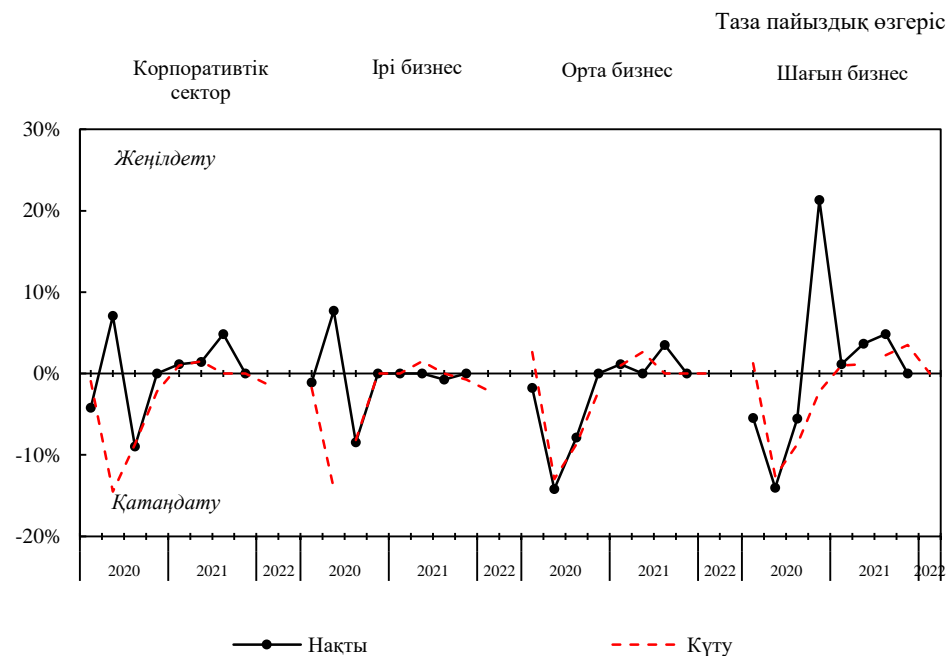
Сонымен қатар 2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап келіп түскен және мақұлданған кредиттік өтінімдер жөніндегі сұрақтар қосылды (№21, 22, 23 сұрақтар). Келіп түскен өтінімдердің жалпы саны кредиттік шешім (мақұлданды/ бас тартылды) қабылданған өтінімдерді, және зерттеу жүргізу барсында қаралып жатқан өтінімдерді қамтиды.

1-сурет. Кәсіпкерлік субъектілерінің кредит ресурстарына сұраныс

- (а) №1 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Оң таза пайыздық өзгеріс кәсіпкерлер тарапынан кредиттік ресурстарға сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

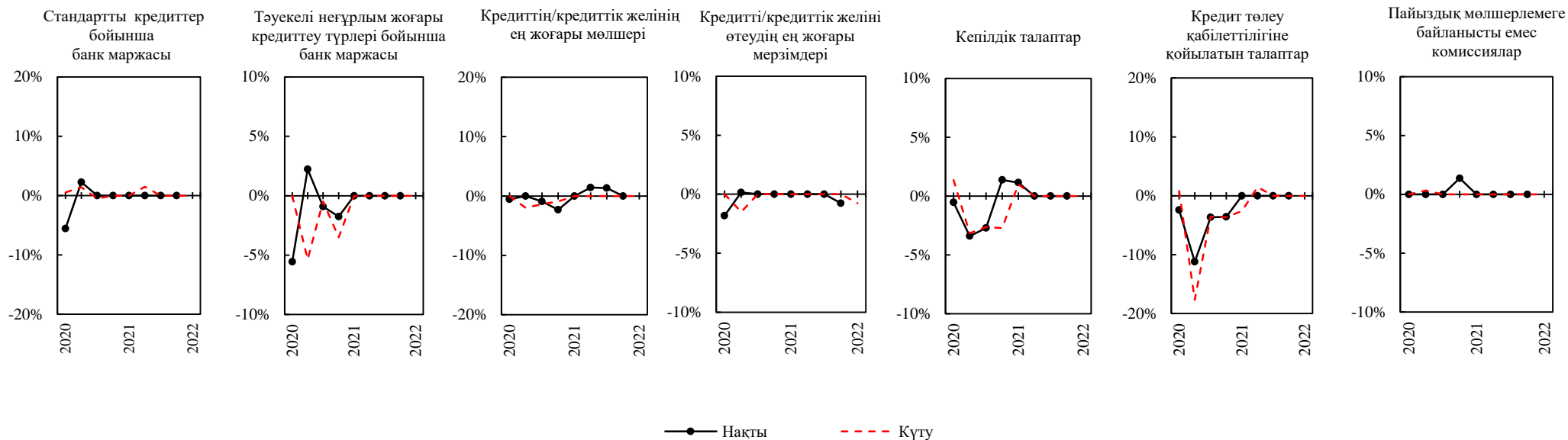
2-сурет. Корпоративтік секторды кредиттеу талаптары

- (а) №5 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

3-сурет. Кредиттеудің жекелеген талаптары

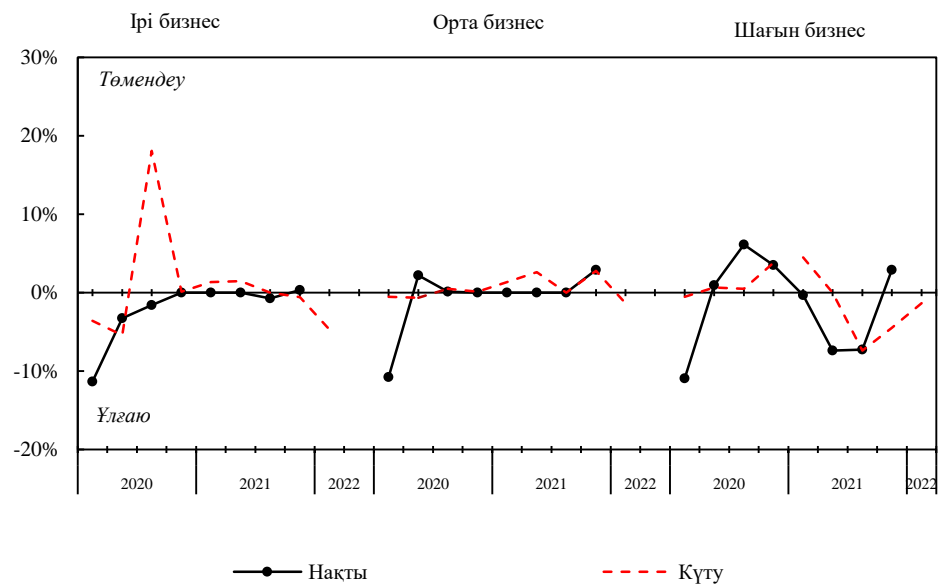
Таза пайыздық өзгеріс

- (а) №7 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келісі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

4-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелері

Таза пайыздық өзгеріс

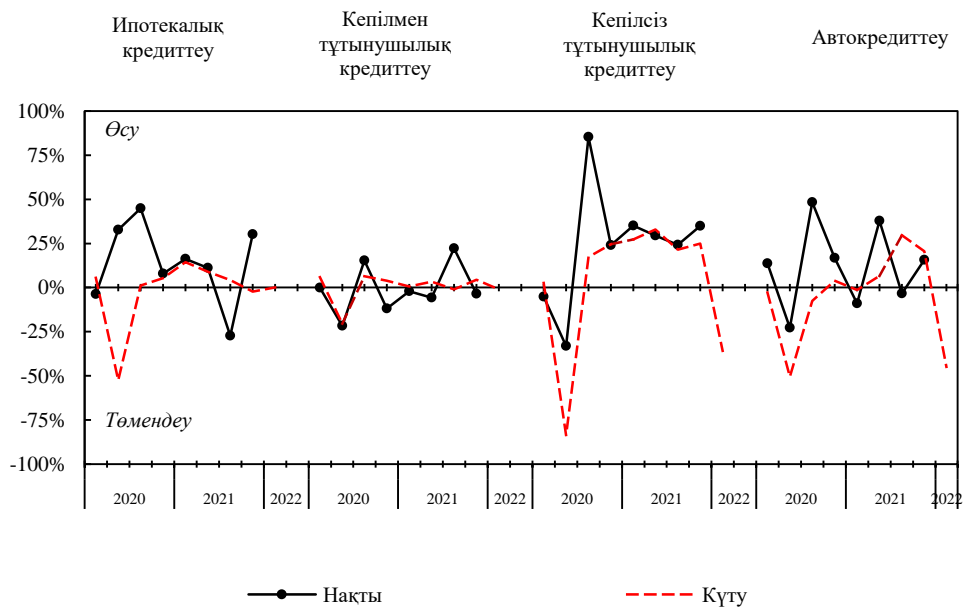

(а) №8 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза өзгеріс корпоративтік секторға арналған кредиттеріне сыйақы мөлшерлемелерінің төмендеу белгісі болады.

5-сурет. Жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныс

Таза пайыздық өзгеріс

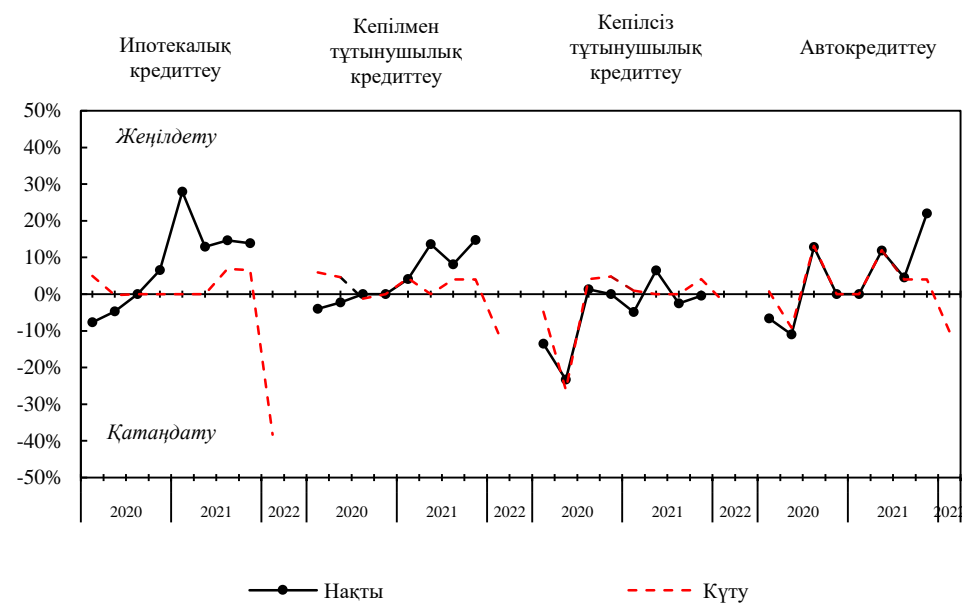

(а) №9 сұрақ: Жеке тұлғалардың кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғалардың кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

6-сурет. Жеке тұлғалардың кредиттеу талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

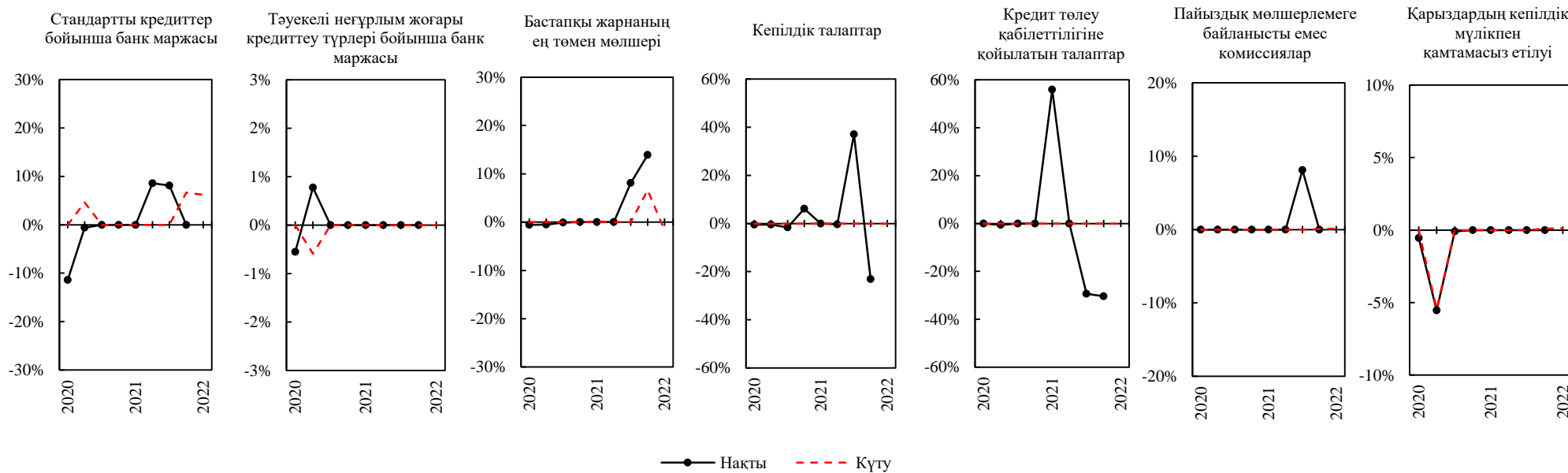

(а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

7-сурет. Ипотекалық кредиттеу талаптары

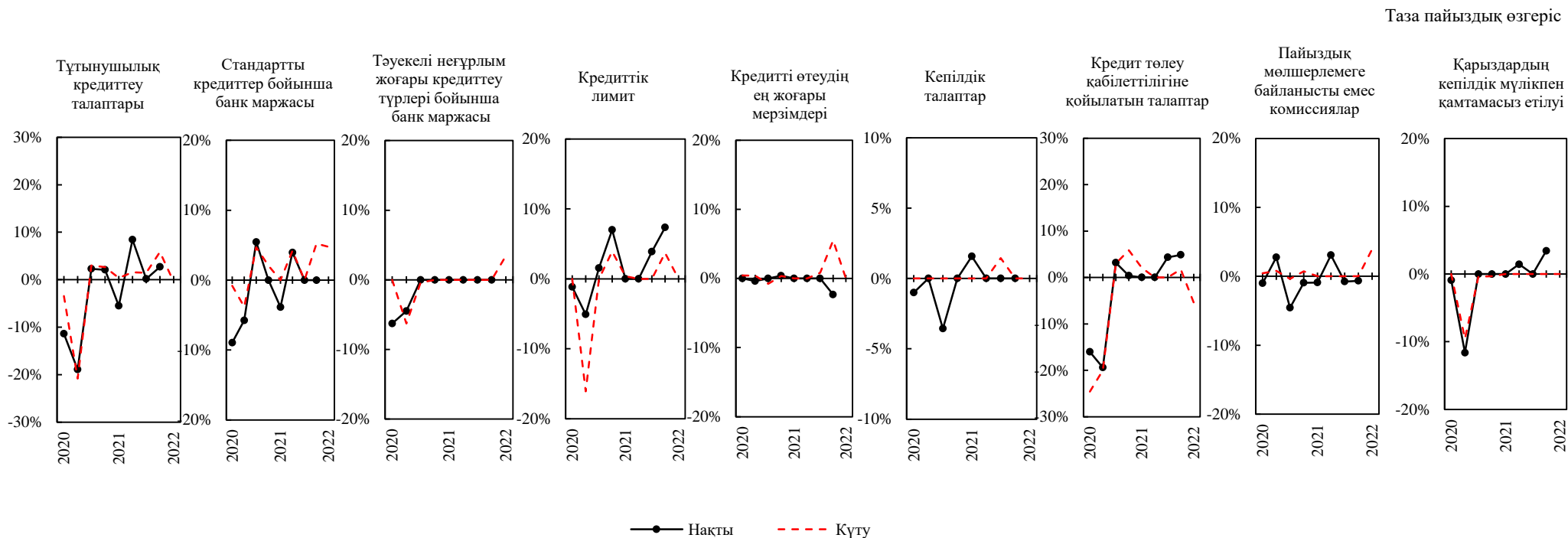
Таза пайыздық өзгеріс

(а) №16 сұрақ: Ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Таза оң пайыздық өзгеріс ипотекалық кредиттеудің талаптары қысқаруының белгісі болады.

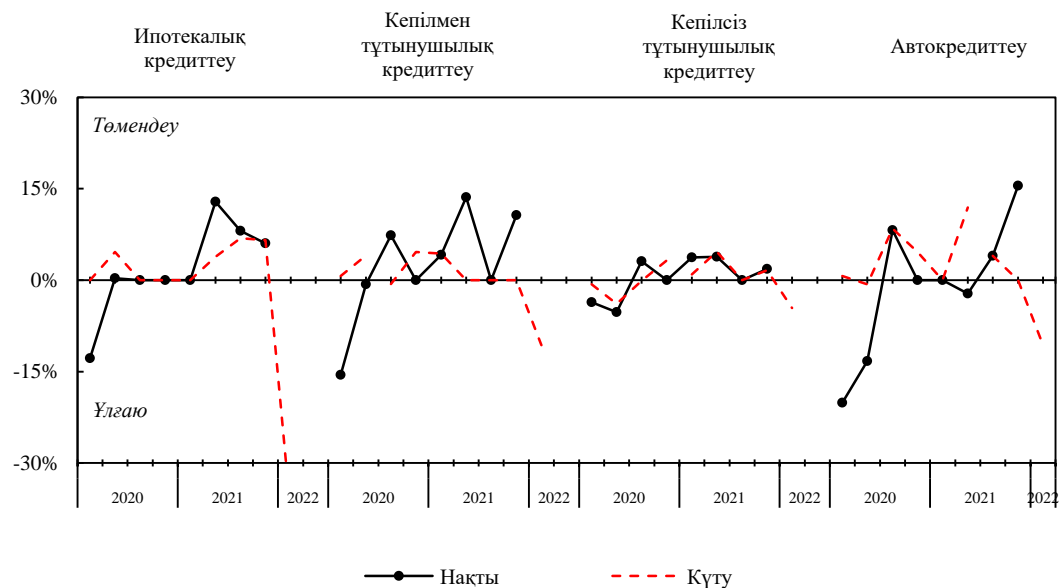
8-сурет. Тұтынушылық кредиттеудің талаптары

- (a) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізде жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?
 №15 сұрақ: Тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізде тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Таза оң пайыздық өзгеріс тұтынушылық кредиттеудің талаптарын қысқарту белгісі болады.

9-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі

Таза пайыздық өзгеріс

- (а) №18 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Таза оң пайыздық өзгеріс жеке тұлғаларға арналған кредиттердің сыйақы мөлшерлемесін төмендету белгісі болады.